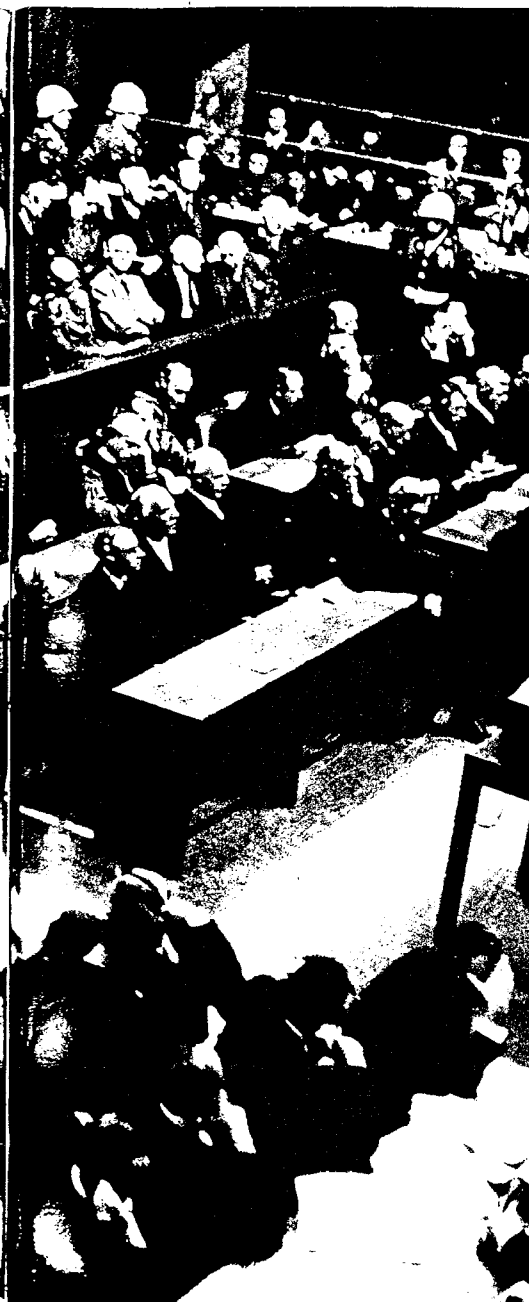

Nürnberg 1945–1946

HISTORISK: Rettsaken i sal nummer 600 i det bombeskadde justispalasset i Nürnberg holdt en verden fengslet i måned etter måned gjennom vinteren 1945/46. 30. september 1946 falt dommen. Stemningen var fortettet, publikumsgalleriet var fullsatt.

PÅ TILTALEBENKEN:

En smilende Hermann Göring (t.v) og Rudolf Hess i Nürnberg. Rundt dem satt 20 medtiltalte, bl.a. rustningsminister Albert Speer, storadmiralene Dönitz og Raeder, feltmarskalk Keitel, general Jodl, utenriksminister von Ribbentrop og Wilhelm Frick.

Kan krigsforbryterdomstolen i Haag sammenliknes med den som pågikk i Nürnberg for 50 år siden? Her ser vi på de enorme forskjellene mellom prosessen mot udåden i Bosnia og det som av noen ble kalt "historiens største demonstrasjon av seierherrenes justis".

unnsloppet rettferdighetens hevn ved å ta sitt liv.

Til gjengjeld var Hermann Göring der, innskrudd av fangekosten og påkjenningen, men smilende og med noe av sin magnetiske utstråling i behold. På et tidspunkt hadde Hitler utsett ham til sin arvta-ker.

Rundt ham satt flere av det tredje rikets topper: rustningsminister Alfred Speer, storadmiralene Dönitz og Raeder, feltmarskalk Keitel og general Jodl, som hadde undertegnet Tysklands overgivelseserklæring et halvt år tidligere.

Der var utenriksminister Joachim von Ribbentrop, innenriksminister Wilhelm Frick, og ikke å forglemme mannen som skulle få et mytisk preg, førerens stedfortreder Rudolf Hess. Han hadde allerede fire år bak seg i et britisk fengsel.

DOKUMENTAR

TEKST:
EGIL ULATEIG

Den første dagen for rettsforhandlinger fant sted 30. november 1945. Sal nummer 600 i det bombeskadde justispalasset i Nürnberg var smekktull. En sidedør åpnet seg, og rekker av menn i grå fangeuniformer kom tuslende inn, omgitt av militærpolit, og tok plass på tiltalebenkene.

Alle var klar over at de var øyenvitner til et historisk øyeblikk. Da rettens amerikanske president slo klubben i bordplaten, visste de at retten var satt for et oppgjør, ikke bare med et par dusin slitne menn, men med et helt regime: Hitlers tredje rike.

Noen ønsket at det hadde sittet enda flere på tiltalebenken. Først og fremst Adolf Hitler selv, hans SS-sjef Heinrich Himmler og propagandasjefen Josef Goebbels. De hadde alle

"Døden ved hengning"

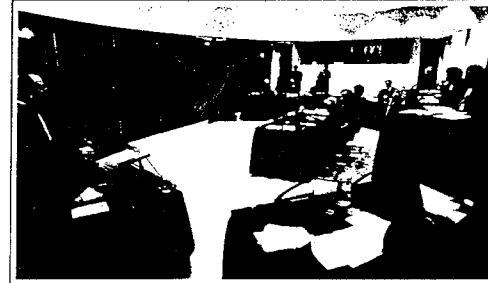
Så begynte rettsaken som skulle holde en verden fengslet i måned etter måned gjennom vinteren 1945/46.

Stemningen var, om mulig, enda mer fortettet i den samme salen nøyaktig ti måneder senere. Publikums-galleriet var like fullsatt da de samme ble-ke, medtatte, gråkleddede men-nene kom togende inn til sine nå så kjente plasser på tiltalebenken. I dag, 30. september 1946, skulle dommen falle.

Det store spørsmålet gjaldt ikke om skyld eller frifinnelse, men om hvor mange av de til-talte som i dag ville bli dømt til døden. Den kjente britiske for-fatterinnen Rebecca West, som fulgte saken, skrev at dommen som nå skul-le avsies var "en av de

HISTORIENS STØRSTE RETTSSAK

Krigsforbryterdomstolen i Haag – en blek etterlikning

SJEFANKLAGEREN: Richard Goldstone (56), som er jøde og en respektert sørafrikansk høyesterettsdommer, er i Haag leder for den største kriminelle etterforskningen i moderne tid.

Forts. fra foregående side
viktigste hendelser i sivilisasjonens historie".

Noen timer senere hadde de åtte dommerne, med presidenten, Geoffrey Lawrence i spissen, talt. De 22 tiltales skjebne var besluttet:

Göring, von Ribbentrop, Keitel, Kaltenbrunner, Rosenberg, Frank, Frick, Streicher, Sauckel, Jodl, Seyss-Inquart og Bormann, som ble dømt in absentia, fikk dommen "døden ved hengning". En av de 22 ble frikjent; den mest ukjente av dem, journalisten Hans Fritzsche.

Det ble skrevet verdenshistorie i Nürnberg den dagen. Men det som kanskje er mer ukjent for de fleste er at denne saken bare var en del av Den internasjonale militærdomstolens enorme virksomhet i løpet av tre etterkrigsår.

Enorme forskjeller

■ Noen ser krigsforbryterdomstolen i Haag som en slags fortsettelse av Nürnberg. Men forskjellene er i virkeligheten enorme. De viktigste er:

■ Nürnbergdomstolen var militær, til tross for at dommerne fra de vestlige land var sivile. Det var selvsagt også de tyske forsvarerne. Men militære aktører førte saken.

■ Seierherrene førte prosess mot tapene, i motsetning til prosessene mot krigsforbryterne fra Bosnia. Dette ble også den gang brukt som et viktig argument mot hele Nürnbergdomstolen. Noen ville at dommerne skulle komme fra nøytrale land som Sverige og Sveits.

■ Det ble ikke ført sak mot medlemmer av seierherrenes sivile eller militære ledere, til tross for at mange hadde forbrutt seg mot internasjonal lov. Sovjet satte –

HAAG-DOMSTOLEN: Spesialdomstolen i Haag er opprettet av FNs sikkerhetsråd for å kunne stille enkeltpersoner til ansvar for folkemord og andre krigsforbrytelser. Domstolen skal basere seg på 80 000 sider dokumentasjon.

ARRESTERT: Haagdomstolen har reist tiltale mot general Djordic Djukic (t.h.), som ifølge avisen The Guardian var underlagt Serbias president Slobodan Milosevic.

TILTALT: Dusan Tadic ble stevnet etter at øyenvitner utpekte ham som leder i dødsleiren Omarska i Bosnia.

SKREKKSCENER: Serberne innledet i 1992 en massiv etnisk utrensning av muslimer. TV-bildene fra den serbiske fangeleiren i Omarska rystet verden.

grotesk nok – som betingelse for å delta at ingen av Stalins massive forbrytelser skulle behandles.

Det var ikke engang tillatt for forsvarerne å neivne dem. Russenes massakre av rundt 20 000 polske offiserer i Katyn og andre steder ble således ikke omhandlet.

■ Heller ikke de paragrafene som beskyttet allierte offiserer og soldater kunne benyttes i frikjennende eller fommildende retning av de tyske tiltalte. Det gjaldt først og fremst prinsippet om at en underordnet ikke var straffskyldig, dersom han handlet etter ordre fra høyere myndighet. Dette var slått fast både i britiske og amerikanske militære håndbøker.

Alle disse forhold har fått allierte deltakere i Nürnbergdomsto-

len til i ettertid å uttrykke mishag med hva de var med på. Den britiske hovedanklager, Sir Hartley Shawcross, sa mange år senere at det var en skam at ikke Sovjets forhold ble tatt opp. Stalins hovedutsending til prosessen het Andrej Vysjinskij og var en av Stalins sjefbøddler.

Blodtørstig

Likevel kunne Det tredje rikes krigsforbrytere være takknemlige for at Nürnbergdomstolen så dagens lys. En langt verre skjebne ville rammet dem dersom de opprinnelige forslagene til straff fra de allierte lederne var blitt fulgt.

På Teherankonferansen i 1943 mellom de tre store – Stalin,

Roosevelt og Churchill – hadde den sovjetiske diktatoren i tu alvor foreslått å henrette 50 000 tyske offiserer og teknikere. Han troelig ikke noe ekstremt høi antall. Mer utrolig er det å lese referatene at amerikanerne hadde stor sympati for forslaget.

Overstkommanderende Dwight D. Eisenhower kom 1 juli 1944, en måned etter D-dagen, med et like blodtørstig forslag. Han ville henrette, utlov og dom 3500 tyske stabsoffiserer, pluss samtlige nazileder fra ordførere og oppover, alle medlemmer av Gestapo.

En hel rekke andre allierte ledere i vest hadde sine egne ideer om å henrette de tyske nazistene uten å kaste bort tiden på rettsaker. Den amerikanske finansministeren, Henry Morgenthau, ville rett og slett demontere hele Tyslands industri, slik at landet for fremtid skulle være en slags primitiv bonde- og fedriffsstat.

30 millioner sider

Det var først og fremst amerikanerne som tok fornuften og lovefangen. En av de mest betydningsfulle drivkreftene bak Nürnbergdomstolen var den amerikanske sjefanklageren Robert Jackson. I sin hovedtale for domstolen kom han med de vise ordene:

"Vi må aldri glemme at vi morgendagens historie blir bedømt etter samme målestokk som vi dømmer de anklagede i dag. I rekke disse anklagede er gifteger, vil si det samme som å løfte det til våre egne lepper."

Materialet fra den internasjonale militærdomstolen er enormt. Etterforskerne fant 1100 tonn dokumenter og gjennomgikk 30 millioner sider.

Vi Menns medarbeider har gjennomgått noen få tusen sider av referatene. Det er umulig ikke å bli imponert over innsatser både til flere av anklagerne og ikke minst, de tyske forsvarerne. En upartisk domstol ville utvilsomt tatt mer hensyn til de vektige argumentene de la fram, basert på samtidens folkerett.

Nürnberg var seierherrenes justis, og mange av dommene høyst tvilsomme. Likevel var det ikke den rettslige skandalen som en del kritikere vil ha det til. Den la tross alt et grunnlag for videre arbeid for å bringe all verdens krigsforbrytere for retten.

Prosessene i Haag er et nytt skritt i samme retning. Men historien har vist at for hvert skritt lov og rett tar fremover, er den motvirkende kraft av brutalitet og barbari minst like sterk for å skyve humanismens foregangsmenn tilbake.